İBN-İ ABDİLBERR

Endülüs'te yetişen, Mâlikî mezhebi fıkıh ve hadîs âlimlerinden. İsmi Cemâleddîn Yûsuf bin Abdullah bin Muhammed bin Abdilberr-i Kurtubî. Künyesi Ebû Ömer'dir, İbn-i Abdiberr diye tanınır. Kendisine Hâfız-ül-Magrib de denir. Fıkıh, hadîs, edebiyat, târih ve diğer ilimlerde derin âlim idi. Lizbon ve Şinterin kadılıklarında bulunmuştur. 368 (m. 978)'de Rebî'-ül-âhir ayında Cum'a gecesi Kurtuba'da doğdu. 463 (m. 1071)'de Şâtibe'de vefât etti. Memleketinde bulunan âlimlerden ilim tahsil ettikten sonra, İslâm âleminde ilim merkezleri olan yerleri gezdi. Oralarda bulunan âlimlerle görüşüp, kendilerinden ilim öğrendi. Mısır'da ve Mekke'de hadîs âlimlerinden icâzet (diploma) aldı. Bu ilimde çok ilerleyip, zamanındaki hadîs âlimlerinin en büyüklerinden oldu. Hadîs ilminde Hâfız idi. Ya'nî yüzbinden ziyade hadîs-i şerîfi, rivâyet edenlerin hâl tercümeleri ile birlikte ezbere bilirdi.

İbn-i Abdilberr (radıyallahü anh) çok kitap yazdı. Yazdığı kıymetli kitaplardan ba'zıları şunlardır: Ed-Dürer fî ihtisâr-il-megâzi ves-siyer, el-Aklü vel-ukalâ, (Eshâb-ı Kirâmın hâl tercümelerini anlatan) el-İsti'âb, Câmi'u beyân-il-ilm, el-Medhal, Behcet-ül-mecâlis, et-Temhîd, el-İstizkâr, el-Kasd-ül-ümem, el-İnsâf fî mâ beyn-el-ulemâ-i min-el-ihtilâfi-el-kâfî fil-fıkh.

Kâdı Ebü'l-Velîd el-Bâcî (radıyallahü anh) buyurdu ki; "Hadîs ilminde, Endülüs'de İbn-i Abdilberr gibisi yoktur. Zamanındaki hadîs âlimlerinin en yükseği idi."

İbn-i Abdilberr (radıyallahü anh), Mâlikî mezhebi âlimlerinden idi. Bununla beraber diğer üç mezhebin fıkıh bilgilerini de çok iyi bilirdi. Ve bu husûsda, diğer âlimler tarafından sened kabûl edilirdi. İmâm-ı a'zam hazretlerine ve diğer mezheb imamlarına olan muhabbet ve bağlılığı pek ziyâde idi. "Ebû Hanîfe'ye dil uzatmayınız ve ona dil uzatanlara inanmayınız. Allaha yemîn ederim ki, ondan daha üstün, ondan daha vera' sahibi ve ondan daha bilgili kimse bilmiyorum" buyururdu.

İbn-i Abdilberr buyurdu ki, "Yalnız, mü'min ve münâfık Ehl-i kıbleye suâl vardır."

İbn-i Abdilberr'in (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîflerden ba'zıları:

> "Azîz ve Celil olan Allahü teâlâ, Peygamberlerden birisine vahyederek buyurdu ki: (Din uğrunda olmayıp, başka maksatlar için fakîh olanlara, amel gayesi olmayan ilim öğrencilerine, âhıret ilmiyle dünyalık isteyenlere, dışarıdan koyun derisine bürünmüş, içleri kurt gibi olanlara, dilleri baldan tatlı fakat kalbleri sabır otundan acı

olanlara, bana hîle edip benimle eğlenenlere söyle, onlara öyle bir belâ kapısı açarım ki, halîm (yumuşak) insanları da hayrette bırakır).”

“Her şeyin bir direği, dayanağı vardır. İslamın dayanağı da âlimlerdir.”

“Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını severse, sıla-i rahm yapsın.”

“İnsanlara merhamet etmiyene, Allahü teâlâ merhamet etmez.”

“Allaha ve âhıret gününe imân eden kimse, komşusuna iyilik etsin. Allaha ve âhıret gününe imân eden kimse, misâfirine ikram etsin. Allaha ve âhıret gününe îmân eden kimse, ya hayır söylesin, yahut sussun.”

“Ümmetimden iki sınıf düzelirse, bütün insanlar düzelmiş olur. Bozuldukları, vakit, bütün insanlar da bozulur. Bunlar da; âmirler ile âlimlerdir.”

“Sâdık ve emîn tüccâr, kıyâmet gününde şehidlerle beraberdir.”

“Rızkın onda dokuzu ticârettedir.”

“Kazancın en faziletlisi, elle kazanılandır.”

“Kazanan rızıklanmıştır.
İhtikâr (karaborsacılık) yapan ise la’netlenmiştir.”

İbn-i Abdilberr (radıyallahü anh) İsti’âb isimli eserinde: Nevfel bin Umâre şöyle anlatıyor “Haris bin Hişâm ile Süheyl bin Amr (r.anhüm) Hazreti Ömer’in huzûruna gelip iki yanına oturdular. Bu sırada, ilk muhacirlerden ba’zıları gelmeye başladılar. Bunlar geldikçe Hazreti Ömer “Sen kalk şuraya otur yâ Süheyl’ Sen de kalk buraya otur yâ Haris!” derdi. Çünkü gelenler, bunlardan daha önce müslüman olmuşlardı. Böylece bunlar en gerilerde kaldılar. Hazreti Ömer’in huzûrundan ayrıldıktan sonra, mahcûb bir hâlde biri diğerine; “Hazreti Ömer efendimizin bize olan muâmelesini gördün mü? Keşke biz de daha önce müslüman olmuş olsa idik” dedi. Diğeri ise; “Elbette bize öyle muâmelede bulunur. Bunda kabahat kendimizin olduğu için, bizim kendimizi kınamamız lâzım. O Muhacirler ki, İslama da’vet olundukları zaman hemen kabûl ettiler. Biz ise geç kaldık. Şimdi, müslüman olmakla şereflenmiş durumdayız ama, bize ilk tebliğ edildiği sırada müslüman olmuş olsaydık, şerefimiz daha yüksek olurdu” dedi. Daha sonra tekrar Hazreti Ömer’in huzûruna gelerek, “Ey mü’minlerin emîri! Bize bugün öyle davranmanızda kabahatin kendimizde olduğunu biliyoruz. Fakat, acaba diyoruz, geçmişteki kaybımızı telâfi edebileceğimiz bir yol yok mu?” dediler. Hazreti Ömer, İslâm ordusunun, Şam taraflarında Rum sınırında İslâmiyeti yaymak için cihâd etmekte olduğunu, oraya gidip katılmalarını emretti ve: “Sizin için bundan başka yol bilmiyorum” buyurdu. Onlar da gidip İslâm ordusuna katıldılar ve savaşta şehîd oldular.”

Yine İsti’âb kitabında Hazreti Hasen-i Basrî’den rivâyetle şöyle anlatılıyor:

“Hazreti Ömer’in hilafeti zamanında, aralarında Süheyl bin Amr, Ebû Süfyân ve Eshâb-ı Kirâmdan (r.anhüm) ba’zılarının da bulunduğu bir topluluk halifenin huzûruna geldiler. Kendilerini karşılayan kapıcı, evvelâ Bilâl, Ammâr (r.anhüm) gibi Bedr harbinde bulunmuş olanları içeri aldı ve kalanların üzülmemeleri için de “Vallahi, Ömer (radıyallahü anh) Bedr’de bulundu. O harbe iştirâk etmiş olanları da çok sever. Bana da böyle olmamı tavsiye etti” dedi. Ebû Süfyân (radıyallahü anh) “Sübhânallah, ben böyle bir hâdiseye ilk defa rastlıyorum. Dünyâ hâline bakılırsa biz asiliz, içeri girenler ise köle ama esas asâletin ve şerefin İslâmiyete uymakta olduğu bu hâdise ile ne güzel anlaşılmaktadır” buyurdu. Hazreti Süheyl de, geride kalanlara hitaben “Arkadaşlar! Böyle bir muâmele ile karşılaşmamız bizi kızdırmasın. Biz kendi kendimize kızmalıyız. Onlar, İslâma” da’vet olunduktan zaman derhal kabûl ettiler. Biz ise ağırdan aldık. Geç kaldık. Allahü teâlâya yemîn ederim ki, Allahü teâlânın dinini kabûl etmek ve bu din için yaptıkları gayretler ile, bizim onlara katılmamızdan önceki kazançları, bizim kendimizde var olduğunu zannettiğimiz asâlet, şeref ve faziletten kat kat daha üstündür. Onlar bizden çok üstünler. Bizim, onların derecelerine ulaşmamız mümkün değildir. Şimdi, İslâm ordusunun yaptığı cihâdlara biz de katılalım. Umulur ki Allahü teâlâ bize de cihâd sevâbı verir veya şehîd olmakla mükâfatlandırır” dedi.”

Hasen-i Basrî hazretleri buyuruyor ki: “Süheyl bin Amr (radıyallahü anh) ne güzel söylemiş. Allahü teâlâya yemîn ederim ki, O, emrine hemen icabet (kabûl) eden bir kulu ile

icabet etmekte geciken bir kulunu bir tutmaz. Hemen icabet eden, elbette daha kıymetlidir.”

> Yine İsti’âb’da, Hazreti Enes’den rivâyetle şöyle anlatılıyor “Ebû Talhâ (radıyallahü anh), Berâe (Tevbe) sûresinin “Ey mü’minler! Gerek hafif (süvari) gerek ağırlıklı (piyade) olarak seferber olun ve mallarınızla, canlarınızla Allah yolunda muharebe edin. Eğer bilirseniz, bu, sizin için pek hayırlıdır.” meâlindeki 41. âyet-i kerîmesine gelince; cihâd aşkıyla coşarak, “Ben görüyorum ki, Allahü teâlâ, genç de ihtiyâr da olsa, cihâda koşmamızı emrediyor. Ey oğullarım, beni cihâda hazırlayınız, beni cihâda hazırlayınız” dedi. Oğulları ona dediler ki: “Babacığım. Allahü teâlâ sana iyilik versin. Resûlullah efendimiz (aleyhisselâm) vefât edinceye kadar sen O’nunla beraber cihâd ettin. Ondan sonra, vefât edinceye kadar Hazreti Ebû Bekr ile beraber idin. Ondan sonra Hazreti Ömer vefât edinceye kadar onunla beraber idin. Müsâade et de artık biz cihâda gidelim. Sen çok yaşlandın.” Ebû Talhâ “Hayır! Beni savaşa hazırlayın” dedi. Bir deniz savaşına katıldı ve şehîd oldu. Kendisini defnedecek bir ada ancak yedi gün sonra bulunabildi. Orada defnettiler. Vücûdu yedi günde hiç değişmemiş, bozulmamıştı.”

İsti’âb’da Ebû Zabyân’dan rivâyetle şöyle anlatıyor. “Ebû Eyyûb-i Ensârî (radıyallahü anh) Hazreti Mu’âviye zamanında İstanbul’a 50 (m. 670) senesinde gelen ordu içinde bulunan Sahabelerden (r.anhüm) biri idi. Yolda durumu ağırlaşınca, yanında bulunanlara: “Ben vefât ettiğimde, beni de beraberinizde götürünüz. Düşmana karşı saf olduğunuz yerde, beni defnediniz” buyurdu. Onlar da öyle yaptılar.”

Yine İsti’âb’da Yemâme cengi anlatılırken buyuruluyor ki:

“Yemâme’de, İslâm askeri müşriklere saldırıp onları bir bahçe içine kıstırdılar. Allahü teâlânın düşmanı olan Müseylemet-ül-kezzâb da oradaydı. Hz: Berâ bin Mâlik, müslümanlara: “Ey müslümanlar! Beni onların üzerine atınız!” dedi. Müslümanlar, kendisini bahçe duvarının üzerine kaldırdılar. O da duvardan içeri atlayıp, müşriklerle çok mücâdele eyledi. Bahçe kapısını da açıp İslâm askerinin içeri girmesini temin etti. Bundan sonra müşrik ordusu dağıtıldı. Müseyleme de orada katledildi.”

İsti’âb’da Ali bin Ebî Tâlib’den naklen şöyle buyurulmaktadır

“Birgün İbn-ün-Nebbâc, Hazreti Ali’ye gelerek “Ey mü’minlerin emîri? Beyt-ül-mâl altın ve gümüş ile doldu (ne yapalım?)” dedi. Hazreti Ali kalkıp, Beyt-ül-mâl’a geldi ve “İşte bu müslümanların ganîmetidir. Kim bunu hakkı olanlara vermezse pişmandır. Yâ İbn-ün-Nebbâc bunu ihtiyâcı olanlara dağıtacağım” buyurdu ve halka ilân, ettirip, Beyt-ül-mâl’daki paraların hepsini muhtaç olanlara dağıttı. Öyle ki, geride hiçbir şey bırakmadı. Sonra kendi elleriyle Beyt-ül-mâl’i süpürdü ve orada iki rek’at namaz kıldı. Kıyâmet günü kendisine şahitlik etmesi ümidi ile Beyt-ül-mâl’ın temizliğini yapar, süpürür, orada namaz kılardı.

Birgün Kanber, Hazreti Ali’ye gelerek, “Ey Emîr-ül-mü’minîn! Gelen malı hiç bekletmeyip dağıtıyorsunuz. Halbuki bunda sizin ailenizin de ihtiyâcı var. Bunun için ben size vermek üzere ba’zı şeyler gizledim” dedi. “Nedir gizlediklerin?” buyurdu. Gelin de size göstereyim” dedi. Hazreti Ali’yi, içinde altın, gümüş ve çok kıymetli eşyaların bulunduğu bir odaya götürdü. Hazreti Ali bunları görünce, “Sen bizim evimizi ateşe vermek mi istiyorsun?” buyurdu ve bunları da müslümanlara dağıttı. Sonra da, “Bu müslümanların ganîmetidir. Kim onu yerine vermezse, yaptığına pişman olur. Ey mal, beni aldatma, git başkasını aldat!” buyurdu.

> İst’âb’da Abdullah İbni Abbâs’dan (radıyallahü anh) rivâyetle şöyle buyuruluyor: Ebû Sâib Osman bin Mâz’ûn (radıyallahü anh) vefât edeceği sırada Resûlullah (aleyhisselâm) geldi. Birşeyler söyler gibi üzerine eğildi. Biraz sonra başını kaldırdı. Bu hâl üç defa tekrar etti. Birinci defada Resûlullahın (aleyhisselâm) gözleri yaşarmıştı, ikinci defada ağladığı, üçüncü defada içini çektiği görüldü. Orada bulunanlar Osman bin Maz’ûn’un (radıyallahü anh) vefât ettiğini anladılar. Onlarda bağırarak ağlamaya başladılar. O zaman Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), “Susun! Ölünün arkasından (bağırarak) ağlamak şeytanın işidir. Allaha tövbe ve istiğfar ediniz” buyurdu. Sonra da, “Yâ Ebâ Sâib! Allahü teâlâ sana rahmet

eylesin. Sâib! dünyaya bağlanmadan çekip gidiyorsun” buyurdu.

Ka’b bin Alkam (radıyallahü anh) anlattı: Eshâb-ı Kirâmın (r.anhüm) büyüklerinden Garafe bin Haris (radıyallahü anh), bir hıristiyanın, Resûlullah (aleyhisselâm) hakkında kötü sözler söylediğini işitince, o hıristiyânı güzelce dövdü, burnunu kırdı. Garafe bin Hâris’i (radıyallahü anh) Amr bin As’ın (radıyallahü anh) huzûruna da’vet ettiler. Amr bin As (radıyallahü anh) Garafe bin Hâris’e (radıyallahü anh), “Biz onlara emân vermiş idik. Niçin onu dövdün?” diye sordu! Garafe bin Haris (radıyallahü anh) “Yâ Amr! Herhalde Peygamber efendimize (aleyhisselâm) küfür etsinler diye emân verilmedi. Bildiğim kadarıyle, onlara sâdece kiliselerine karışmayacağımıza, oralarda diledikleri gibi ibâdet edeceklerine, altından kalkamayacakları mükellefiyetler yüklemeyeceğimize, onlara bir düşman saldırırsa, onların yanında savaşacağımıza, kendi aralarında, diledikleri gibi karar verebileceklerine, ancak dinimizin emirlerine tâbi olmak isteyenler hakkında, Allah ve Resûlullahın emrettiği şekilde hüküm vereceğimize, istemezlerse zorlamayacağımıza dâir ahid ve emân verdik” dedi. O zaman Amr bin As (radıyallahü anh), “Doğru söylüyorsun. Sen haklısın” dedi.

Hazreti Ömer anlattı: “Geceleri karada ve denizlerde yönünüzü ta’yin edeceğiniz yıldız ilmini iyi öğrenin ve bu ilmi ihmâl etmeyin.”

Abdullah bin Muhammed (radıyallahü anh) anlattı: Câbir bin Abdullah’dan (radıyallahü anh) işittim. Bir kimsenin Resûlullahtan (aleyhisselâm) bir hadîs-i şerîf öğrendiğini haber alınca, bir deve satın alıp yola koyuldum. Bir ay yolculuktan sonra Şam’a geldim. Meğer hadîs-i şerîfi öğrenen Abdullah bin Umeys (radıyallahü anh) imiş. Evine gittim. Hizmetçisine, “Câbir, sizinle görüşmeye gelmiş deyiniz” dedim. Hizmetçi içeri girip çıktı. “Abdullahın oğlu Câbir mi?” diye sordu. “Evet” dedim. Biraz sonra Abdullah bin Umeys (radıyallahü anh) dışarı çıktı. Kendisiyle sarılıp kucaklaştık. Ona, “Kısas hakkında senin Resûlullahtan (aleyhisselâm) bir hadîs-i şerîf işittiğini öğrendim. Onu öğrenmeden öleceğimden korktum. Bunun için bir aylık yoldan geldim” dedim. Bunun üzerine hadîs-i şerîfi nakletti. Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki; “Allahü teâlâ, kıyâmet günü insanları, çıplak, sünnetsiz ve eli boş olarak haşreder. Sonra, onlara yakın ve uzakta olanların işitebileceği bir sesle; “Hesap görücü benim. Tek hâkim benim. Cehenneme gideceklerden hiç bir kimse Cennetlik birisindeki hakkını almadan Cehenneme girmeyecektir. Cennete gireceklerden hiçbir kimse de, Cehennemlik birisinin kendisinde alacağı varsa, onu kendisinden almadan Cennete giremeyecektir. Herkesin hakkını alacağım” diye nidâ edecek.” Biz, “Yâ Resûlallah! Biz oraya çıplak, sünnetsiz ve eli boş olarak geleceğiz. Bu nasıl olur?” dedik. Resûlullah (aleyhisselâm), “Çünkü kısas; mükâfat ve ceza verilerek yapılacaktır” buyurdu.”

İbn-i Mes’ûd (radıyallahü anh) buyurdu ki, “Her sonraki yıl, bir önceki yıldan daha kötüdür. Her önceki yıl, bir sonraki yıldan daha hayırlıdır. Her sonraki nesil de, bir önceki nesilden daha hayırlı değildir. Fakat âlim ve iyi kimselerinizin ölmesi bir felâkettir. Mes’elelerini şahsî görüşleri ile çözmeye çalışan kavimler ortaya çıkacak, işte o zaman İslâm binası yıkılacak ve çökecektir.”

İsti’âb’da Ebû Cuhayfe’den (radıyallahü anh) naklen şöyle anlatılıyor: “Birgün, yağlı etten yapılma tirit yedim. Daha sonra Resûlullahın (aleyhisselâm) huzûruna vardım. Yemeği biraz fazla kaçırmış olduğum için geğiriyordum. Bana: “Yâ Ebâ Cuhayfe! Git, uzakta geğir. Dünyâda karnını tıka basa dolduran, âhırette uzun zaman aç kalacaktır” buyurdular.” Ebû Cuhayfe (radıyallahü anh), bu hâdiseden sonra, ömrü boyunca hiç doyuncaya kadar yemek yemedi. Akşam yerse, sabah yemez, sabah yerse, akşam yemezdi.

İsti'âb kitabında İbn-i Abdilberr (radıyallahü anh), Hazreti Sa'd bin Ebî Vakkas'ın bildirdiği şu hâdiseyi naklediyor Hazreti Abdullah bin Cahş yiğitliğin sembolüydü. Hazreti Sa'd, Uhud harbinde Hazreti Abdullah bin Cahş ile aralarında geçen bir konuşmayı şöyle anlattı: "Uhud'da savaşın çok şiddetli devam ettiği bir andı. Birdenbire yanıma sokuldu, elimden tuttu ve beni bir kayanın dibine çekti. Bana şunları söyledi. "Şimdi burada sen duâ et, ben âmin diyeyim. Ben de duâ edeyim, sen de âmin de! Ben de "Peki" dedim. Ve şöyle duâ ettim. "Allahım, bana çok kuvvetli ve çetin kâfirleri gönder. Onlarla kıyasıya vuruşayım. Hepsini öldüreyim. Gazi olarak geri döneyim." Benim yaptığım bu duâya bütün kalbiyle âmin dedi. Sonra kendisi duâ etmeye başladı: "Allahım, bana zorlu kâfirleri gönder. Onlarla kıyasıya vuruşayım. Cihâdın hakkını vereyim. Hepsini öldüreyim. En sonunda, bir tanesi de beni şehid etsin. Sonra benîm dudaklarımı, burnumu, kulaklarımı kessin. Ben kanlar içinde senin huzûruna geleyim. Sen bana "Abdullah! Dudaklarını, kulaklarını, burnunu ne yaptın?" diye sorduğunda, "Allahım, ben onlarla çok kusur işledim. Yerinde kullanamadım. Senin huzûruna getirmeye utandım. Sevgili Peygamberinin de bulunduğu bir savaşta, toza toprağa bulandım da öyle geldim", diyeyim" dedi. Gönlüm, böyle bir duâya "âmin" demek arzu etmiyordu. Fakat, o istediği ve önceden söz verdiğim için mecbûren "âmin" dedim. Daha sonra kılıçlarımızı çektik. Savaşa devam ettik, ikimiz de önümüze geleni öldürüyorduk. O, son derece bahâdırâne harbediyor, düşman saflarını tarumar ediyordu. Düşmana, hamle üstüne hamle ediyor. Şehîd olmak için derin bir arzu ve istekle hücumlarını tazeliyordu. Allah Allah diye çarpışırken, kılıcı kırıldı. O anda sevgili Peygamberimiz ona bir hurma dalı uzatarak, savaşa devam etmesini buyurdu. Bu hurma dalı, Resûlullah efendimizin bir mu'cizesi olarak kılıç oldu. Abdullah da (radıyallahü anh) bununla önüne geleni devirmeye başladı. Müşriklerden bir çoğunu öldürdü. Savaşın sonuna doğru Ebü'l-Hakem isminde bir müşriğin attığı oklarla arzu ettiği şehâdete kavuştu. Canlı iken yanına yaklaşmaya cesâret edemeyen müşrikler, bu mübârek şehidin cesedine hücum edip, dudaklarını, burnunu, kulaklarını kestiler. Her tarafı kana boyandı. Muharebe bittikten sonra, Hazreti Abdullah bin Cahş ve dayısı Seyyid-üş-şühedâ Hazreti Hamza'yı beraber defnettik."

İbn-i Abdülberr Câmi'u beyân-il-ilm kitabında der ki:

Muâz bin Cebel'den (radıyallahü anh) rivâyetle Resûlullah buyurdu ki: "İlim öğrenin. Çünkü ilim, Allaha olan saygınızı artırır, ilim taleb etmek ibâdettir, İlmî müzakere zikirdir. Araştırma yapmak cihâddır. Bilmiyenlere öğretmek sadakadır. İlmi lâyık olana vermek kurbettir. Kişiyi Allaha yaklaştırır. **Çünkü ilim, helâl ve haramın kıstaslarını verir. Cennet ehlinin gideceği yolda kandil, yalnızlıkta dost, gurbette arkadaş, tenhâlarda yoldaş, sevinçli ve kederli, günlerde yol gösterici, düşmana karşı silâh ve dostlar indinde de bir meziyettir. Allah, milletleri ilimle yükseltir ve onları iyilikte, güzel şeylerde önder yapar. Diğer milletler, ilim sahibi olan milletlerin izinden yürürler. Onların hareketlerini taklid ederler, görüşlerine müracaat ederler. Melekler bile, ilim ehliyle arkadaşlık yapmak isterler. Kanatlarıyla onları okşarlar. Yaş, kuru ne varsa, hattâ denizdeki balıklar, karadaki yırtıcı kuşlar ve hayvanlar dahi onlar için istiğfar ederler. Çünkü ilim, cehâletten kararan kalbleri aydınlatır. Karanlık sebebiyle görmeyen gözlere kandil olur. Kul, ilim sayesinde dünyâda da âhırette de seçilmiş kimselerin kavuştukları mertebelere, en yüksek derecelere ulaşır. İlme kafa yormak, gündüzleri oruç tutmaya, ilmi müzâkerelerde bulunmak da geceleri ihyâ etmeye denktir. İnsanlar, ilim vasıtasıyla akrabâlık bağlarını koparmazlar. Helâl ve haram, ilim sayesinde birbirinden ayırd edilir, ilim, çalışanlara yol gösterir. Amel, ilimden sonra gelir. Bahtiyar kimseler ilimden ilham alır. Bahtsızlar da ondan mahrûm olurlar."**

Abdullah İbni Mes'ûd rivâyet etti: Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: "İlim yok olmadan evvel ilim öğrenin, İlmin yok olması demek, âlimlerin ölmesi demektir, İlim öğrenin. Çünkü hiçbiriniz, öğrendiklerinize ne zaman muhtaç olacağınızı bilemezsiniz."

"Kimse anasından âlim olarak doğmaz, ilim, çalışmakla kazanılır."

Ebüdderdâ'nın rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: "Sabah akşam ilimle uğraşmayı cihâd kabûl etmeyen kimse, hem akılsız, hem de kısır görüşlüdür."

Muâz bin Cebel (radıyallahü anh) ölüm döşeğindeyken yanındakilere: "Bakın bakalım sabah oldu mu?" dedi. "Henüz olmadı" diye cevap verdiler. Biraz sonra tekrar "Sabah oldu mu?" diye sordu. "Henüz olmadı" dediler. Daha sonra da sabah olduğunu söylediler. Bunun üzerine Muâz (radıyallahü anh) şöyle duâ etti: "Sabahında Cehenneme gideceğim geceden Allaha sığınırım. Hoşgeldin ey ölüm, hoş geldin! Sevgilisini arayan ziyâretçi, ansızın gelen sevgili. Allahım, dün sana kavuşmaktan korkuyordum, bugün ise kavuşmayı arzu ediyorum. Allahım, sen de biliyorsun ki, ne dünyâyı ne de dünyâdan nehirler akıtmak, ağaçlar dikmek için uzun müddet yaşamayı isterim. Fakat ben, ilmî susuzluğumu gidermek, güçlüklere göğüs germek, ilim meclislerinde dizlerim şişinceye kadar âlimlerle oturmak için uzun ömür istiyorum."

Abdullah İbni Abbâs'ın rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: "Allahın, Peygamberi Muhammed'e indirdiği Kur'ân-ı kerîm, yepyeni, apaçık ve tahrif edilmemiş bir vaziyyetde elinizde iken, nasıl olur da Ehl-i kitaba soru sorarsınız? Yoksa Allah, Kur'ân-ı kerîmde, onların kendilerine gönderilen kitaplarını değiştirdiklerini, tahrif ettiklerini, elleriyle yeniden kitaplar yazarak, birkaç kuruşa satmak için, "Bu Allah katından inme bir kitaptır" dediklerini size haber vermedi mi? Sorduğunuz sorulara verdikleri cevâbı kabûl etmekden sizi men etmedi mi? Allaha yemîn ederim ki, onlardan herhangi birinin, Allahın indirdiği kitaptan birşey sorduklarını görmedik."

Amr bin Avf'ın bildirdiği hadîs-i şerîfte, Resûlullah (aleyhisselâm) şöyle buyurdu: "Size iki şey bıraktım. Bunlara sımsıkı sarıldığınız müddetçe dalâlete düşmezsiniz: Allahın kitabı ve Peygamberinin sünneti."

Enes bin Mâlik (radıyallahü anh) anlatıyor: Resûlullahın (aleyhisselâm) zamanında iki kardeş vardı. Bunlardan birisi ailenin geçimini temin ederdi. Diğeri de Resûlullahın yanından ayrılmayarak birşeyler öğrenmeye çalışırdı. Ailenin geçimini temin eden, kardeşini Resûlullaha şikâyet etti. Resûlullah (aleyhisselâm) ona: "Ne ma'lûm onun yüzü suyu hürmetine geçiminizi temin etmediğiniz?" diye cevap verdi.

Yine Enes bin Mâlik'in (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: "İlim öğrenmek, her müslüman erkek ve kadın üzerine farzdır."

Ebû Hüreyre'nin (radıyallahü anh) bildirdiği hadîs-i şerîfte, Resûlullah (aleyhisselâm) şöyle buyurdu: "İnsanoğlu öldüğü vakit, amelinin sevâbı kesilir. Ancak üçü müstesna: Sadaka-i câriye, faydalanılan bir ilm veya kendisine duâ eden iyi evlât (bunların amel defteri kapanmaz)."

Abdullah İbni Mes'ûd'un (radıyallahü anh) bildirdiği hadîs-i şerîfte, Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: "İki kişiye gıbta edilir ki, bunlar: Allahın kendisine mal verip hak yolunda sarfına muvaffak kıldığı kişi ile, Allahın kendisine verdiği ilimle hükmeden ve onu (başkasına) öğreten kişidir."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 314

2) Tezkiret-ül-huffâz cild-3, sh. 1128

3) Ed-Dîbâc-ül-müzehheb sh. 357

4) Vefeyât-ül-a'yân cild-7, sh. 66

5) El-A'lâm cild-8, sh. 240

6) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 1016

7) Fâideli Bilgiler sh. 44

8) Câmi'u beyân-il-ilm

9) El-İsti'âb.